

MEVDUAT VE KATILIM BANKALARININ KREDİ TEKLİF VE TAHSİS SÜREÇLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF DEPOSIT AND PARTICIPATION BANKS IN TERMS OF CREDIT OFFER AND ALLOCATION PROCESSES

Ruşen Ahmet ALBAYRAK

Kuveyt Türk Katılım Bankası
(ahmet.albayrak@kuveytturk.com.tr)
ORCID: 0000-0001-8253-3705

Güner ALTAN

Vakıfbank
(guner.altan@vakifbank.com.tr)
ORCID: 0000-0001-6189-7104

ÖZ

Bir banka yönettiği bilanço kalemlerinden gelen veya bilançosu dışından gelen farklı risklere maruz kalır. Mevduat bankalarının bilançolarının aktifindeki oransal olarak en büyük varlık olan krediler, bankaların karlılıkları ve sürdürülebilirlikleri için temel bir ürün olmanın yanı sıra yönetmeleri gereken en önemli risklerin başında gelir. Bankalar kredi riskini yönetmeye müşteri kazanımı sırasında başlayıp bu bağlamda müşterinin kredibilitesini ölçmeye ve analiz etmeye çalışırlar. Bir firmanın kredi talep etmesiyle kredi teklif süreci ve kredi teklifinin kredi tahsis birimine gönderilmesiyle de ilgili firma için tahsis süreci başlamış olur. Çalışmamızda Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankaları ve katılım bankaları arasındaki ticari kredi teklif ve tahsis süreçleri karşılaştırılmıştır. Mülakat yöntemi ile mevduat ve katılım bankaları kredi tahsis birimi uzman yöneticilerine iki banka tipi açısından ticari kredi teklif ve tahsis sürecindeki benzerlik ve farklılıklar sorulmuş, elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda iki tip banka arasında kredi teklif ve tahsis süreçleri açısından katılım bankalarının temel prensiplerinin ve bu prensiplere dayalı olarak bazı unsurların tahsis sürecini etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kredi riski, mevduat bankaları, katılım bankaları, kredi teklifi, kredi tahsis süreci

ABSTRACT

A bank is exposed to different risks that come from the balance sheet items it manages or from outside of the balance sheet. As the largest asset in the assets of banks ‘balance sheets in proportion to deposits, loans are a fundamental product for banks’ profitability and sustainability, as well as one of the most important risks to be managed. Banks start to manage credit risk during customer acquisition and try to measure and analyze the customer’s credibility in this context. When a company requests a loan, the loan proposal process and the loan proposal are sent to the loan allocation unit, and the allocation process for the relevant company begins. In our study, denial of trade between deposit banks and participation banks operating in Turkey were compared on offer and allocation processes. With the interview method, the expert managers of the deposit and participation banks loan allocation unit were asked about the similarities and differences in the commercial loan offer and allocation process in terms of two bank types, and the results obtained were evaluated. As a result of the research, it was concluded that the basic principles of participation banks in terms of loan offer and allocation processes between the two types of banks and some factors based on these principles may affect the allocation process.

Keywords: Credit Risk, deposit banks, participation banks, loan offer, loan allocation process

Gönderim Tarihi: 21.06.2021

Kabul Tarihi: 29.08.2021

Giriş

Bankacılık sektöründe bankaların karlılığını sağlayan ana etmenlerden birisi de banka müşterilerine verilen kredilerden elde edilen faiz/kar payı ve komisyon geliridir. Bu gelir kalemi, kredi fiyatlaması sabit düşünüldüğünde kredi hacmine bağlı olarak artar. Bankanın karlılığı ve sürdürülebilirliği açısından kredi hacmini arttırırken müşterilerin kredilerin doğru şekilde (doğru müşteriye doğru ürün ile eşleştirerek) tahsisi ve kullanılmasına azami ölçüde dikkat etmek gerekir. Bu bağlamda kredilendirme süreci kredi başvurularının alınması ile başlar. Kredilendirme sürecinin hem banka hem de müşteri açısından etkin işlemesi için müşterinin henüz başvuru aşamasında iken doğru ürüne yönlendirilerek uygun kredi teklif ve tahsisi ile yönlendirilmeleri oldukça önemlidir.

Bankalar kredi başvurularının değerlendirilmesinde öncelikli olarak kendi kredi politikalarını ve stratejilerini hayata geçirirler. Çünkü açılacak her kredi bankanın kredi riskini etkileyen bir unsur olacaktır. Bu bağlamda kredi talebinin alınması bilgilerin toplanıp analiz edilmesinden sonra kredi yöneticisi talep edilen kredi hakkında tahsis ya da red kararı alacaktır. Kredinin tahsis kararı alınması durumunda kredi miktarının, vadesinin, teminatının, faiz oranının belirlenmesinin süreci başlamakla birlikte, kredinin red kararında ise müşteri bilgilendirilerek süreç sonlandırılmaktadır. Kredinin red kararı müşteri kaynaklı olabileceği gibi bankanın kredi politika ve amaçlarına uygun olmadığı içinde alınabilir.

Çalışmamızda ticari krediler üzerinden bankalar için bu denli önemli olan kredi riskinin oluşum süreci ortaya konulacaktır. Şubelerde başlayan müşteri görüşmelerinden kredinin tahsis edilerek müşteriye kullanıma aşamasına kadar geçen bütün kredi teklif ve tahsis süreci, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankaları ile katılım bankalarının arasındaki benzerlikler ve farklılıklar bağlamında incelenecek, iş modelleri ve kredi ürünleri farklı bu iki banka türünün birbirlerine ne kadar yakınsadığına bakılacaktır.

1. Mevduat Bankacılığı Kapsamında Kredi Teklif ve Tahsis Süreci

Kredi süreci banka açısından kredi riski, müşteri açısından faiz ve komisyon giderini içerdiğinden her iki taraf için de hassas davranmayı gerektiren bir süreçtir. Bankalar aldıkları kredi başvurularını bazen ön görüşme aşamasında reddederken, müşteriler de onaylanan kredilerinin kullanımından vazgeçmekte ya da aldıkları kredileri geri ödeyememektedirler. Bu bağlamda kredi açma süreci taraflara birtakım yükümlülükler doğurmaktadır (Kaya, 2013:350-351).

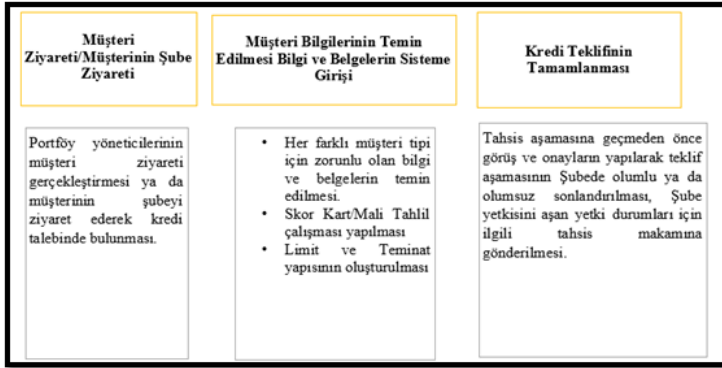
Mevduat bankalarının kredi teklif ve tahsis süreci aşağıdaki başlıklar altında açıklanabilir.

- Şube pazarlama yetkilisinin müşteri görüşmesi yapması ve müşteri ihtiyacının tespiti,
- Şubede müşteri kredi talebinin alınması, analizi, raporlanması ve değerlendirilmesi,
- Kredinin tahsis edilmesi (şube ya da ilgili tahsis makamı tarafından).

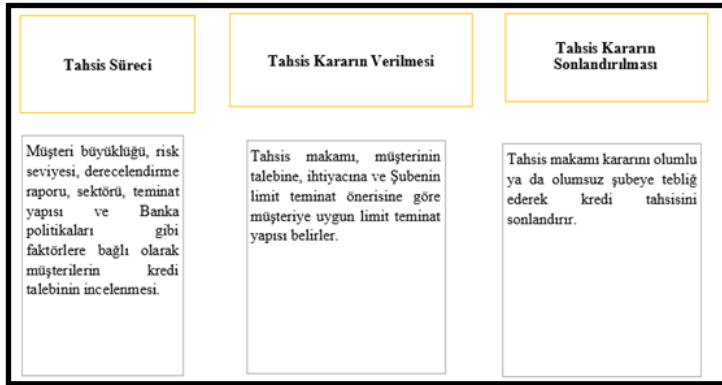
Kredilendirme sürecinde müşteri ile ilk temas sağlandıktan ve talep oluşturulduktan sonra müşteriye ana faaliyet mekânında ziyaret ve ziyaretteki izlenimlerden elde edilebilecek çıkarımlar ile finansal tablo ve diğer belgeleri de kullanarak skorlama (derecelendirme) çalışması yapılır. Firma kredi skoru bankanın risk belirlemesi için kullandığı önemli bir ölçüt olmakla birlikte kredi teklif dosyası, şube pazarlama yetkililerinin firma yetkilileriyle yaptığı görüşmeler ve kanaatlerini

de kapsayan bir risk algısı üzerinden hazırlanır. Belirlenen riskler çerçevesinde banka kredi politikaları ve risk iştahi dikkate alınarak çalışılabilecek kredi ürünleri, bunların limitleri ve kredi karşılığında müşteri den istenecek teminatların da içinde olduğu kredi teklif dosyası hazırlanarak kredi tahsis birimine değerlendirme için iletilir. Banka bu aşamadan sonra onay ve ret kararını nedenleri ile birlikte müşteriye bildirmektedir. Eğer karar olumsuz ise dosya kapanmaktadır. Karar olumlu ise geri ödeme planı oluşturularak kredi tahsisi tamamlanır(Cüçük, 2019: 66).

Aşağıda mevduat bankalarının kredi teklif ve tahsis süreçlerini genel olarak anlatan tablo paylaşılmıştır.

Şekil 1. Kredi Teklif Süreci

Şekil 2. Kredi Tahsis Süreci

• Şekil 1 ve Şekil 2 yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının mülakat görüşmesi neticesinde ticari tahsis yöneticileri kredi teklif ve tahsis süreçlerinin bütün bankalarda aynı şekilde yürütüldüğünü belirtmişlerdir.

2. Katılım Bankacılığı Kapsamında Kredi Teklif ve Tahsis Süreci

Katılım bankaları finans sektöründe faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmetleri veren kuruluşlardır. Katılım bankaları tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman ilkeleri dâhilinde ticaret ve sanayide değerlendirerek, elde edilen

kar veya zararı tasarruf sahipleri ile paylaşmaktadır. Katılım bankaları mevduat bankalarından farklı olarak risk paylaşımı ve faiz yasağı gibi İslami kurallara dayalı olarak faaliyet gösterirler. Ticari kuruluşlar olarak katılım bankaları da kar elde etmek isterler ancak kar maksimizasyonu hedefiyle faaliyetlerini yürüten mevduat bankalarıyla karşılaştırıldıklarında her iki banka türünü de bağlayan mevzuat ve uluslararası bankacılık kuralları dışında kendilerine özgü iş modelleri ve yasaklar dolayısıyla karlılıkları sınırlanabilir (Parlakkaya ve Çürük, 2011: 397).

Katılım bankacılığında toplanan fonların değerlendirilmesi için mevduat bankacılığına göre farklı enstrümanlar kullanılabilir. Fon kullandırma olarak adlandırabileceğimiz bu fonksiyon, temel olarak ortaklık veya borçlandırma temelli enstrümanlar olarak kullanılarak icra edilir. Gerek mudaraba veya müşaraka gibi ortaklık yoluyla gerekse borçlandırma yoluyla murabaha, icara, istisna ve selem gibi gerçekleştirilen fon kullandırma işlemlerinde katılım bankaları da aynı mevduat bankalarının yaptığı gibi muhatap firmayı ölçme, izleme ve raporlama yaparak analiz etmektedir. Bu kapsamda katılım bankalarının fon kullandırma süreçlerindeki riski yönetmek için yaptıklarıyla mevduat bankalarının kredi riskini yönetmek için yaptıkları çalışmalar birbirine benzer niteliktedir denilebilir (Astrom, 2012: 8).

Katılım bankaları geleneksel faizli bankalardan birçok yönden farklıdır. Ancak en temel farklardan biri, fon kullandırma yaparken katılım bankasının ihtiyacı olan müşterisine nakit kredi vermek yerine müşterisinin ihtiyaç duyduğu ürünü satıcıdan peşin alıp müşterisine vadeli satmasıdır (Esmer ve Bağcı, 2016: 18). Vadeli satış esnasında satış fiyatı üzerine kendi karını ilave eden katılım bankası elde ettiği bu karı kendisine fon yatıran (kar ve zarara) katılım hesabı sahibisiyle -hesap açılırken belirlenen oranlar üzerinden- paylaşmaktadır. Dolayısıyla mevduat bankalarında net faiz marjı (kredi faiz oranı ile mevduata ödenen faiz arasındaki fark), katılım bankalarında ise net kâr payı geliri (vadeli satışta alınan kar payı ile katılım hesabına ödenen kar payı arasındaki fark) bankaların kredi politikalarını etkileyebilmektedir (Özkan ve Işıl, 2016: 171).

Katılım bankaları ürün ve vade gruplarında incelendiğinde ise prensipleri gereği mevduat bankalarından oransal olarak farklılaşmalar gösterebilmektedir. Fon kullandırma operasyonları (mevduat bankalarında kredi operasyonları müdürlüğü olarak geçmektedir) basamakları daha uzun olabilmektedir. Katılım ve mevduat bankalarının ürün ve vade karşılaştırması yapıldığında ise aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 1. Mevduat Bankaları Ürün-Vade Göstergesi

	Krediler (milyon TL), Dönem:2021/2	Kısa TP	Kısa YP	Kısa Toplam	Orta Uzun TP	Orta Uzun YP	Orta Uzun Toplam	Toplam TP	Toplam YP	Toplam
Mevduat	İskontolu İşlemlerden Alacaklar	0,8%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,8%
Mevduat	İhracat Kredileri	1,0%	1,5%	2,5%	1,1%	1,3%	2,4%	2,1%	2,8%	4,9%
Mevduat	İthalat Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mevduat	İhraçat Garantili Yatırım Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,3%	0,1%	0,2%	0,3%
Mevduat	Diğer Yatırım Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	2,1%	7,1%	9,2%	2,1%	7,1%	9,2%
Mevduat	İşletme Kredileri	4,8%	0,9%	5,6%	5,9%	5,8%	11,7%	10,5%	6,7%	17,2%
Mevduat	Taksitli Ticari Krediler	1,4%	0,0%	1,4%	13,1%	3,9%	16,9%	14,4%	3,9%	18,3%
Mevduat	İhtisas Kredileri	0,7%	0,0%	0,7%	4,8%	0,1%	4,9%	5,5%	0,1%	5,8%
Mevduat	Fon Kaynaklı Krediler	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%
Mevduat	Tüketici Kredileri	1,1%	0,0%	1,1%	19,7%	0,0%	19,7%	20,9%	0,0%	20,9%
Mevduat	Kredi Kartları	6,6%	0,0%	6,6%	0,1%	0,0%	0,1%	6,7%	0,0%	6,7%
Mevduat	Müşteri Adına Menkul Değer Alım Kredileri	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
Mevduat	Kıymetli Maden Kredileri	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%
Mevduat	Faktoring İşlemlerinden Alacaklar	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%
Mevduat	Mal Karşılığı Vesaikın Finansmanı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mevduat	Ortaklık Finansmanı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mevduat	Diğer Krediler	5,3%	1,6%	6,9%	1,8%	7,0%	8,8%	6,9%	8,7%	15,6%
Mevduat	Toplam Krediler	21,5%	4,2%	25,7%	48,7%	25,5%	74,3%	70,3%	29,7%	100,0%

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/09.04.2021>

Tablo 2. Katılım Bankaları Ürün-Vade Göstergesi

	Krediler (milyon TL), Dönem:2021/2	Kısa TP	Kısa YP	Kısa Toplam	Orta Uzun TP	Orta Uzun YP	Orta Uzun Toplam	Toplam TP	Toplam YP	Toplam
Katılım	İskontolu İşlemlerden Alacaklar	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım	İhracat Kredileri	1,1%	1,2%	2,3%	1,6%	3,6%	5,2%	2,7%	4,7%	7,4%
Katılım	İthalat Kredileri	1,0%	0,7%	1,7%	0,5%	0,7%	1,2%	1,5%	1,5%	3,0%
Katılım	İhracat Garantili Yatırım Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım	Diğer Yatırım Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%	2,9%	3,9%	1,0%	2,9%	3,9%
Katılım	İşletme Kredileri	13,6%	4,4%	18,1%	21,5%	17,4%	39,0%	35,2%	21,9%	57,0%
Katılım	Taksitli Ticari Krediler	0,6%	0,0%	0,6%	7,4%	1,1%	8,5%	8,0%	1,1%	9,1%
Katılım	İhtisas Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım	Fon Kaynaklı Krediler	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım	Tüketici Kredileri	0,1%	0,0%	0,1%	13,7%	0,0%	13,7%	13,8%	0,0%	13,8%
Katılım	Kredi Kartları	1,2%	0,0%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	1,2%
Katılım	Müşteri Adına Menkul Değer Alım Kredile	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Katılım	Kıymetli Maden Kredileri	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%
Katılım	Faktoring İşlemlerinden Alacaklar	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım	Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katılım	Ortaklık Finansmanı	0,0%	0,0%	0,0%	0,9%	0,4%	1,3%	0,9%	0,4%	1,3%
Katılım	Diğer Krediler	0,4%	0,4%	0,8%	0,4%	1,8%	2,2%	0,7%	2,2%	3,0%
Katılım	Toplam Krediler	18,1%	6,8%	24,9%	47,0%	28,1%	75,1%	65,1%	34,9%	100,0%

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/>, 09.04.2021

Yukarıdaki tablolardan hareketle kredilerin 2021 Şubat oranları baz alındığında katılım ve mevduat bankalarının para cinslerine göre vade gruplamalarında büyük bir farklılık göze çarpmamaktadır. Vade gruplarına göre; bir yıl ve kısa vadelerde bütün para cinslerinde, katılım bankaları %24.9 mevduat bankaları %25.7 orana sahip olup, bir yıldan uzun vadeli kredilerde katılım bankaları %75.1 mevduat bankaları %74.3 olmak üzere kendi kredi büyüklükleri içinde pay almaktadır.

Yabancı para (YP) ve Türk lirası (TP) kredilere baktığımızda yine mevduat bankalarının YP kredilerinin %70.3 katılım bankalarının %65.1 paya sahip olduğu, TP kredilerinde ise mevduat bankalarının %34.9 katılım bankalarının ise %29.7 paya sahip olduğu görülmüştür. Mevduat bankalarının tüketici kredileri ile kredi kartları toplamının kredi büyüklüğü ise katılım bankalarının neredeyse iki katıdır. Bu bağlamda katılım bankalarının %15 iken mevduat bankalarının ise %27.6'dır. İşletme kredileri açısından bakıldığında işletme kredilerinde katılım bankalarının %57 paya sahip olduğu, mevduat bankalarının ise %17.2 paya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Katılım bankalarındaki işletme kredileri, mevduat bankalarındaki benzer kredi ürünleriyle karşılaştırıldığında operasyonel açıdan icra süresi uzun, yapısı daha karmaşıktır. Mevduat bankasında, bir işletme kredisi doğrudan müşterinin hesabına geçerken, katılım bankasında ise, malın veya hizmet alınımının yapılacağı karşı tarafa sipariş vermekle başlayıp müşterinin değil satıcının hesabına kredi tutarının geçmesiyle sonuçlanır.

Katılım bankalarında işletmelerin en çok kullandığı ürünler incelendiğinde ise murabaha ve icara, istisna, selem vb. ürünler olduğu görülmüştür. Murabaha ürünü ile işletmelerin ihtiyacı olan mal veya hizmeti satıcıdan peşin alıp müşteriye vadeli olarak satmak suretiyle kullanılır. Aşağıda murabahanın fon kullandırma süreci anlatılmıştır (Haziroğlu vd., 2019: 178-179).

1. Müşteri katılım bankasına limit için başvurur,
2. Katılım bankası kredi değerlemesi yapar, uygunsa limit tahsis eder,
3. Müşteri ihtiyacı olan mal için satıcı ile bir ön anlaşma yapar,

4. Müşteri katılım bankası ile kar oranı ve geri ödemede anlaşır,
5. Katılım bankası satıcıya mal için sipariş verir,
6. Katılım bankası malı satıcıdan peşin olarak alır,
7. Katılım bankası peşin aldığı malı müşteriye vadeli satar ve mal müşteriye teslim edilir,
8. Katılım bankası müşteriye borçlandırır,
9. Müşteri borcunu katılım bankasına vadesinde öder.

Katılım bankalarının yukarıda belirtilen maddeler doğrultusunda fon kullandırım süreci incelendiğinde kredi teklif ve tahsis sürecinin mevduat bankaları ile yakın olduğu düşünülmektedir. Ancak katılım bankalarının fon kullandırım yöntemlerinin farklı olması nedeniyle bu durumun kredilendirme süreçlerini de etkilediği yapılan araştırma neticesinde anlaşılmıştır. Katılım bankaları ticaret yöntemi ile fon kullandığından bu süreç her ne kadar kullandırım sürecinin konusu olsa da kredi teklif ve tahsis süreçlerini de operasyonel anlamda etkilediği düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırma sonuçları doğrultusunda iki tip bankanın kredi teklif ve tahsis süreçleri karşılaştırmaya çalışılmıştır.

3. Çalışmanın Yöntemi

3.1. Çalışmanın Konusu

Bankaların maruz kaldığı en önemli risklerden biri kredi riskidir. Bir müşteri kredilendirilmeden önce bankaların yaptığı bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda her iki tip banka (katılım ve mevduat) açısından ticari kredilerin teklif ve tahsis süreçleri araştırılmıştır.

3.2. Çalışmanın Amacı

Bankacılık sektöründe kredi riskini en iyi şekilde yönetmek bankaların sürdürülebilir karlılık ve varlıklarının devamı açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamda Türk bankacılık sektöründe bu derece önemli olan bir riskin iki tip banka süreçleri açısından nasıl değerlendirildiği ele alınacaktır. Mevduat ve katılım bankalarının müşterinin kredibilitesini değerlendirme, kredi teklif ve tahsis süreçlerinin değerlendirme süreçleri karşılaştırılacaktır. Bu bağlamda da üç temel soru çerçevesinde araştırma soruları hazırlanmış olup mülakat sonuçları neticesinde kredi teklif ve tahsis süreçlerinin karşılaştırması yapılmaya çalışılmıştır.

Soru 1: Katılım bankacılığının temel prensipleri kredi teklif ve tahsis süreçlerini etkilemekte midir?

Soru 2: Katılım bankalarında mevduat bankalarına göre kredi ürünlerinin farklı olması kredi teklif ve tahsis süreçlerini etkilemekte midir?

Soru 3: Katılım bankalarının firmalara fon kullandırma koşulları, kredi teklif ve tahsis süreçlerini etkilemekte midir?

3.3. Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Mülakatlar Covid-19 salgını nedeniyle mail ve telefon yoluyla yönetilmiş olup araştırma

kapsamında olması beklenen bir mevduat bankası tarafından bilgi temin edilememiştir.

3.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında iki tip banka arasındaki kredi teklif ve tahsis süreçlerinin karşılaştırılması adına derinlemesine mülakat yöntemi kullanılmıştır. Mülakatlar mevduat ve katılım bankalarında ticari kredi tahsis bölümünde çalışan ve çalışmış olan yöneticilerle yapılmıştır. Değerlendirme yapan yöneticilerin temsil ettiği bankalar; Türk bankacılık sektöründe kredi hacmi bakımından ilk 10'a giren mevduat bankaları ile Türkiye'de faaliyet gösteren tüm katılım bankalarıdır. Toplam 16 bankadan 18 katılımcı (ticari tahsis yöneticisi) ile değerlendirme yapılmış olup mülakatlar 28.04.2020- 18.02.2021 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmada katılımcılara aşağıdaki sorular sorularak mevduat ve katılım bankalarının kredi teklif ve tahsis süreçlerinin karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır.

1. Kredi kullandırımında risk daha çok katılım bankacılığında mıdır? Mevduat bankacılığında mıdır? Neden?

2. Kredi tahsis etme sürecinde tüzel/gerçek kişi firmaların moralite/sektör incelenmesinde katılım bankaları mı mevduat bankaları mı daha hassastır? Neden?

3. İki tip bankacılık arasında piyasadan kredi alma payı düşünöldüğünde katılım bankalarının daha az paya sahip olduğu görölmektedir. Bu kapsamda katılım bankalarının temel prensipleri firmaların kredilendirme sürecini etkiler mi?

4. Mevduat ve katılım bankalarının kredi ürünleri karşılaştırıldığında ürün farklılaşmasının olması kredi teklif ve tahsis sürecini etkiler mi? Örneğin katılım bankalarında nakit finansmanı, rotatif gibi kredilerin bulunmaması ya da ürün (kredi) isimlerinin farklı olması gibi.

5. Katılım bankalarının fon kullandırım koşulları mevduat bankalarından farklıdır. Örneğin katılım bankalarında fon kullandırım koşullarından biri kredinin doğrudan satıcıya ödenmesidir. Bu kapsamda iki tip bankada fon kullandırım koşullarının farklı olması kredi teklif ve tahsis süreçlerini banka açısından etkiler mi?

6. Katılım Bankaları ile mevduat bankalarının proje finansmanı kredilendirme süreci farklı mıdır?

Aşağıda mülakata katılan bankaların 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla hazırlanan konsolide olmayan finansal tablolarından elde edilen krediler ve toplam donuk alacakları paylaşılmıştır.

Tablo 3. Bankaların Kredi Hacimleri ve Toplam Donuk Alacakları

Para birimi: Tutarlar Bin Türk Lirası olarak ifade edilmiştir			
BANKA	KREDİLER	TOPLAM DONUK ALACAKLAR	
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	600.659.960	13.895.119	
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	449.745.215	16.917.794	
Türkiye Vakıflar Bankası TAO	439.487.416	17.444.257	
Türkiye İş Bankası A.Ş.	365.521.602	20.371.472	
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	315.084.523	14.383.132	
Akbank A.Ş.	253.318.528	17.312.583	
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	293.225.424	18.797.134	
Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.	179.035.036	490.026	
QNB Finansbank A.Ş.	149.358.452	9.127.593	
Denizbank A.Ş.	135.018.497	11.964.223	
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	82.932.090	3.501.882	
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	74.043.052	2.934.591	
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	47.032.268	2.652.383	
Albaraka katılım	43.808.14	2.045.276	
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	38.223.417	1.181.058	
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	28.853.225	695.133	
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	13.570.624	172.697	

Kaynak: KAP, TKBB, Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., Vakıf Katılım Bankası

- *Toplam Donuk Alacaklar; Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler, Tahsili Şüpheli Krediler ve Zarar Niteliğindeki Kredilerin karşılık ayrılmadan önceki dönem sonu bakiyeleri toplamından oluşmaktadır.*
- *Vakıf Katılım Bankası A.Ş. yazımız tarihi itibarıyla Eylül 2020 konsolide olmayan finansal tablolarından bilgi temin edilmiştir.*

3.5. Çalışmanın Bulguları

Araştırmada bankaların ticari krediler tahsis bölümündeki yönetici seviyesinde yetkililer (uzman ve üst seviye) ile mülakat yapılmış olup mülakatlar yazılı olarak cevaplandırılmıştır. Soru formunda yer alan sorulardan her birine verilen cevaplar tematik bir çalışma ile sınıflandırılmış olup tekrarlanan temalar ve tekrar sayıları aşağıda belirtilmiştir.

1. Kredi riski daha çok mevduat bankalarında mıdır katılım bankalarında mıdır?

Tablo 1.1. Kredi Riski Frekansı

Tekrarlanan Temalar	Frekanslar
Mevduat Bankası	15
Katılım Bankası	1
Risk Aynı	2

Araştırma kapsamında birinci soruda risk iştahı ile bağlantılı olarak her iki tip banka arasında kredi riskinin daha çok hangi bankanın taşıdığı sorulmuş olup katılım bankalarının mevduat bankalarının aksine kredi tutarını müşterinin serbest kullanımına bırakmaması nedeniyle ve bankaların sermayeleri ile ilişkili olarak en çok riskin mevduat bankalarının taşıdığı belirtilmiştir. İlgili soruya verilen cevaplar katılımcıların çalıştığı bankaya göre sınıflandırılmış ayrıca verdikleri yanıtlardan bazı kesitler aşağıda ifade edilmiştir.

Sonuç	Katılımcı
Mevduat bankası daha risklidir	9 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi, 6 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi
Katılım bankası daha risklidir	1 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi
Her iki banka için risk aynı	1 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi, 1 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi

K(katılımcı): “Burada önemli olan “risk” tanımıdır. Riskten kasıt kullanılan kredinin firmanın tam anlamıyla ihtiyacı olan yerde değerlendirmesi mi, yoksa firmanın kredibilitesine göre alınan teminat vs. gibi unsurlarla oluşturulan yapıda kredinin geri dönmeme ihtimali mi kastedilmektedir? Aslında bu durum birbirleriyle çok sıkı ilişki içindedir. Krediyi değerlendirenlerin önceliği firmaya sağlanacak yabancı kaynakla firmanın mevcut faaliyetini yönetmesi ve büyümesidir. Bilançosunun pasifine yazılan bu tutarın karşılığının aktifinde geri dönüşü hızlı, katma değerli bir şekilde bulunmasıdır. Kurumsal yapısı olan belli bir geleneğe sahip firmalarda bu husus daha yönetilebilir iken Türkiye’de Kobi diye tanımladığımız küçük ve orta boy işletmelerde bazen firmayı; sahibinden ve onun rasyonel olmayan büyüme iştahından ve/veya şahsi harcama alışkanlıklarından korumak gerekebilmektedir. Tüm bunların bankalar açısından kontrol edilebilmesinin en önemli adımı sağlanan finansmanın kullanıldığı yerdir. Bu yerin tespitinin ise harcamanın mutlaka belgeye bağlanması gereken katılım bankacılığı sisteminde daha mümkün olduğu değerlendirilebilir.”

K “Risk daha çok mevduat bankacılığındadır çünkü kredinin nereye gittiği her zaman tespit edemez.”

2. Moralite incelemesinde hangi banka hassastır?

Tablo 2.1. Moralite Bilgisi Frekansı

Tekrarlanan Temalar	Frekanslar
Mevduat Bankası	0
Katılım Bankası	7
Hassasiyet Aynı	11

Moralite incelemesi, genel ifadeyle tüzel ya da gerçek kişilerin kredi geri ödemelerindeki aksama gün sayısı ve temerrütlerinin, protestolu senet ve karşılıksız çeklerinin, icra-iflas kayıtlarının, piyasa itibarının incelenmesidir. Bu kapsamda araştırma kapsamında ikinci soruda çoğunlukla moralite hassasiyetinin hemen hemen aynı olduğu belirtilmiş olup diğer katılımcılar katılım bankalarının daha hassas olduklarını belirtmiştir. Bu soruya katılımcıların verdiği cevaplardan örnek kesitler aşağıda paylaşılmıştır.

Sonuç	Katılımcı
Katılım Bankası	4 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi, 3 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi
Hassasiyet aynı	4 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi, 7 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi

K: "Mevduat bankacılığının tahsis süreçlerinde alınan teminatların değerliliği arttıkça moralite/ sektör vb. değerlendirme kriterlerinin ağırlığı azalmaktadır. Katılım bankacılığında öncelikli olarak ortak olunan projenin sağlamlığı önemli olup, moralite ve sektör incelemelerinde daha hassas davrandıklarını düşünüyorum."

K: "Bu konuda aralarında bir fark olduğunu düşünmüyorum."

3. Katılım bankalarının temel prensipleri firmaların kredilendirme sürecini etkiler mi?

Tablo 3.1. Kredilendirme Süreci Frekansı

Tekrarlanan Temalar	Frekanslar
Etkiler	14
Etkilemez	4

Araştırmamızın üçüncü sorusunda katılım bankalarının temel prensiplerinin kredi teklif ve tahsis süreçlerini etkileyip etkilemediği sorulmuştur. Bu bağlamda kuşkusuz katılım bankaları, mevduat bankalarından farklı prensiplere sahiptirler ve temelde ürünleri ve operasyonel süreçleri açısından İslami kurallar çerçevesinde hareket etmektedirler. Araştırmaya dahil olan katılımcıların 14'ü katılım bankalarının temel prensiplerinin firmanın kredi teklif ve tahsis sürecini etkilediklerini belirtmişlerdir. Bu prensiplerin sonucu olarak katılım bankalarının bazı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara fon tahsis etmeyeceği ya da fon kullandırım koşullarının farklılık gösterebileceğini belirtilmiştir. Bu kapsamda katılım bankaları kredilendirdikleri tutarı doğrudan müşterinin serbest kullanımına bırakmazlar. Örneğin sektör kısıtlamasına tabii bir firma ise kredi teklifi hiç oluşmamakta ya da kullandırım koşullarının farklı olması nedeniyle tahsis sürecinin biraz daha uzadığı belirtilmiştir. Aşağıda bu sorumuza yönelik verilen cevaplardan örnekler paylaşılmıştır.

Sonuç	Katılımcı
Etkiler	9 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi, 5 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi
Etkilemez	3 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi, 1 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi

K: "Katılım bankacılığı Türkiye'deki geçmişi çok eskiye dayanmamaktadır. Ayrıca sistem İngiltere kaynaklı olması nedeni ile 2000 yıllarına kadar şüphe ile yaklaşılmıştır. 2001 bankacılık krizinden sonra piyasada kalan bankaların hızlı büyümelerine karşı katılım bankaları aynı hızda büyüyememiştir. Tabii ki burada kurumların kredi süreçleri ve müşteriye cevap verme hızları da farklı olduğu için farklılaşma artarak devam etmiştir. 2008 sonrası Türkiye'ye gelen sıcak para devletin inşaat sektörü üzerinden büyüme stratejisi ve kamu bankalarının katılım bankacılığına girmesi ile sektörün payı artsa da kredi pastasının büyük bölümünü oluşturan büyük şirketler ve büyük yatırım projelerinde yine kamu bankacılığı yeterli pay alamamaktadır. Burada katılım bankacılığı temel prensiplerinin yanında kredi kullananların alışkanlıkları ve katılım bankalarının sermaye gücü de önemlidir. Rekabetin yüksek olduğu sektörde bankalar müşterilerine en iyi hizmeti vermek zorundadır ve burada hız ve maliyet çok önemlidir. Özellikle kamu bankaları ve ilk 5 özel banka sektörü domine etmekte müşterilerin taleplerini en kısa sürede en iyi maliyetlerle karşılamaktadır. Katılım bankaları bankacılık sektörünün gerisinde kalmış sadece dini hassasiyeti olan müşteriler için daha tercih edilebilir olmuşlardır."

K: "Kredilendirme sürecinden ziyade firmaların finansmana erişim alanındaki konfor beklentisi önemli hale gelmektedir. Katılım bankaları firmaların her talebine evet dememekte, kredi limiti tahsis etmek suretiyle taahhüt ettiği finansmanı mutlak surette firmanın faaliyetinde kullanmasını beklemekte ve bunu kontrol edecek mekanizmalar oluşturmaktadır. Bu da firmaları zorlamakta, katılım bankalarında limiti bulursa dahi, tercihini mevduat bankalarından yana kullanabilmektedir. İcazet verilmeyen sektörler hariç katılım bankalarında kredilendirme süreci ile mevduat bankası arasında çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Asıl belirleyici olanın kullandırım süreci olduğu söylenebilir."

4. Mevduat ve katılım bankalarının kredi ürünleri ile karşılaştırıldığında ürün farklılaşmasının olması kredi teklif ve tahsis sürecini etkiler mi?

Tablo: 4.1 Ürün Farklılaşması Kredi Süreci Frekans

Tekrarlanan Temalar	Frekanslar
Etkiler	8
Etkilemez	10

Araştırmamızın dördüncü sorusunda katılımcılara kredi (ürün) farklılaşmasının ya da kredi (ürün) isimlerinin farklı oluşunun kredi teklif ve tahsis sürecine etkisi olup olmadığı sorulmuştur. Ürün farklılaşmasının kredi teklif ve tahsis sürecini operasyonel anlamda kısmen ya da tamamen etkilediği hususu cevaplar arasında önde çıkmıştır. Örnek vermek gerekirse ürünlerin farklı oluşu teklif süreci açısından firmalara pazarlama yaparken katılım bankası açısından bir kısıt oluştururken tahsis sürecinde istenen evraklar bakımından da operasyonel anlamda süreci uzatabilir. Kredi isimlerinin farklı oluşunun ise banka açısından teklif ve tahsis sürecini etkilemediği, müşterilerin mevduat bankalarında spot kredi ya da işletme ihtiyaç kredisi olarak bildikleri kredilerin katılım bankalarında murabaha olarak bilinen ürüne karşılık geldiğini ifade etmişlerdir. Bu soruya istinaden verilen cevaplardan bazı kesitler aşağıda paylaşılmıştır.

Sonuç	Katılımcı
Etkiler	5 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi, 3 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi
Etkilemez	4 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi, 6 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi

K: "Katılım bankacılığındaki kredi ürünlerinin spesifik bir gerekçeyi fonlaması nedeniyle ürünler kapalı devre ve tek bir işlem özelinde olmak üzere proje bazlı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda talep edilen bilgi/belgeler ilgili proje ile sınırlı olacağından, katılım bankacılığı teklif/tahsis süreçlerinin daha hızlı olduğunu düşünüyorum."

K: "Mevduat bankacılığında daha çok kredi ürünü olması ve kullandırım koşullarının katılım bankalarından farklı olması, teklif, tahsis ve operasyonel süreçlerin daha yoğun olmasına sebep olmaktadır."

5. Katılım bankalarının fon kullandırım koşulları mevduat bankalarından farklıdır. Örneğin katılım bankalarında kredi kullandırım koşullarından biri kredinin doğrudan satıcıya ödenmesidir. Bu kapsamda iki tip bankada fon kullandırım koşullarının farklı olması kredi teklif ve tahsis süreçlerini banka açısından etkiler mi?

Tablo 5.1. Kullandırım Koşulu Etkisinin Frekansı

Tekrarlanan Temalar	Frekanslar
Etkiler	12
Etkilemez	6

Araştırmamızın beşinci sorusunda katılımcılara katılım bankalarında fon kullandırım koşullarının farklı oluşunun katılım bankaların kredi teklif ve tahsis süreçlerini etkileyip etkilemediği sorulmuştur. 18 katılımcıdan 12 katılımcı bu durumun teklif ve tahsis sürecini kısmen ya da tamamen etkilediğini 6 katılımcı ise etkilemediğini belirtmiştir. Katılımcılar katılım bankalarında kredi kullandırım koşullarının farklı oluşunun kredinin teklif ve tahsis sürecini de uzatabileceğini düşünmüşlerdir. Ancak temelde firmanın kredilendirilmesi mali tahlil/skorlama, moralite gibi çalışmalara dayandığı için kredilendirmenin bu sürecine etki etmediği daha çok operasyonel ve kullandırım anlamında süreci etkilediği belirtilmiştir. Bu soruya katılımcıların verdiği cevaplardan örnek kesitler aşağıda paylaşılmıştır.

Sonuç	Katılımcı
Etkiler	9 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi, 3 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi
Etkilemez	4 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi, 2 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi

K: "Bir kredi tahsis edilirken kredinin türü, teminatından önce kredi tahsis edilen tüzel kişiliğin moralitesi ve o kredinin geri ödeme performansı önemlidir. Kredi türünün farklı olması kredi tahsis sürecini etkilemez."

K: "Katılım bankalarının fon kullandırım koşullarının mevduat bankalarından farklı olmasına karşılık kredi teklif ve tahsis süreçlerinde farklılıklar bulunmamaktadır. Kredilerin tahsisi, teminatlandırılması, izlenmesi gibi süreçler katılım bankasının tercihlerine göre farklılık gösterse bile kredilendirme süreçleri mevduat bankaları ile nihai olarak aynı kriter ve standartlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir."

K: "Katılım bankalarında kredi teklif sürecini etkileyebilir ama kredi tahsis süreci iki kurumda da aynıdır. Birçok müşteri kendisine sağlanan kaynağı daha efektif kullanarak finansmandan da kendine gelir yaratmayı hedefler. Bu nedenle katılım bankacılığının işleyişi daha çok sürelerin belli olduğu ve nakit akış hızının düşük olduğu sektörlerde tercih edilir. Bu nedenle teklif sürecinde bu müşterilerin ihtiyaçları belirlenmesi daha farklıdır."

K: "Örnek özelinde kredi tutarının satıcıya ödenmesi katılım bankacılığı tahsis süreçlerinde talep edilen bilgi/belgelerin farklılaşmasına yol açacağını düşünüyorum. Banka açısından ise kredinin farklı amaçlarla kullanılması riskini ortadan kaldırmaktadır."

6. Katılım bankaları ile mevduat bankalarının proje finansmanı kredilendirme süreci farklı mıdır?

Tablo 6.1. Proje Finansmanı Kredilendirme Süreci Frekansı

Tekrarlanan Temalar	Frekanslar
Farklıdır	1
Farklı değildir	17

Araştırmamızın altıncı sorusunda katılım bankaları ve mevduat bankaları kredi yöneticilerinden proje finansmanı kredilendirme sürecinin iki banka tipine göre karşılaştırılması istenmiştir. Biri hariç bütün katılımcılar katılımcılar bu sürecin nerdeyse birebir aynı olduğu cevabını vermiştir. Aşağıda bu soruya yönelik cevap kesit paylaşılmıştır.

Sonuç	Katılımcı
Farklıdır	1 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi
Farklı değildir	6 katılım bankası ticari tahsis yöneticisi, 11 mevduat bankası ticari tahsis yöneticisi

K: "Katılım bankalarında ilgili projenin maliyet ve gelirleri kapalı devre olarak değerlendirilmektedir. Mevduat bankacılığında ise proje gelirleri dışında sponsor katkısı, diğ er faaliyetlerden elde edilen gelirler vb. diğ er değ iş kenler de dikkate alınmaktadır."

Araştırmamızın temel sorularına dönecek olursak mülakat sonuçları ele alındığı zaman cevabı araştırılan soru 1 için katılım bankalarının temel prensiplerinin firmalara yapılan kredi teklif ve tahsis süreçlerini etkilediğ i sonucuna varılabilir. Katılım bankalarının İslami prensipler çerçevesinde risk iş tahlarının mevduat bankalarına kıyasla düşük olduğu söylenebilir. Ayrıca katılım bankalarının temel prensipleriyle iliş kili olarak da firmaların kredilendirme süreçleri operasyonel anlamda daha uzun sürebilmektedir. Bu sürecin uzun olması hem banka hem de müşteri açısından dezavantaj olarak görülmekle birlikte, krediyi müşterinin serbest kullanımına bırakmaması hem kredi riski yönetimi ve hem de reel sektöre katkı açısından katılım bankaları için mevduat bankalarına göre uzun vadede daha avantajlı bir durumdur.

Çalışmamızın ikinci temel sorusu için de mülakat sonuçları katılım bankalarının ürün farklılaşmasının olması ya da ürün isimlerinin farklı oluşunun kredi teklif ve tahsis sürecine etkisi, kısmen var olarak çıkmıştır. Burada katılım bankalarında BCH (Borçlu Cari Hesap: Mevduat bankalarındaki nakdi çalışan bir kredi üründür. Kredi, müşterinin borçlu cari hesabına geçilir. Kredi faiz artışı ve azalışları borçlunun hesabına aynen yansıtılır. Kredi müşterisi borcunu istediğ i zaman kapatabilir) gibi çalışan kredi hesaplarının olmayışı kredi tahsisinden sonraki operasyonel süreçleri uzatabilecektir. Ancak ürün isimlerinin farklı olmasının kredi teklif ve tahsis sürecini etkilemeyeceğ i sadece katılım bankası kültürüne yabancı bir müşteri açısından isimlerin farklı oluşunun pazarlama açısından olumsuz etkileri olabileceğ i sonucuna varılabilir. Ancak murabaha ürününün de artık birçok kredi müşterisi tarafından bilinen bir ürün haline geldiğ i de mülakatlarda paylaşılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü temel sorusu kapsamında mülakat sonuçlarına göre kredinin kullandırım koşullarının farklı olmasının nispeten krediyi tahsis sürecini uzatabileceğ i söylenmiş olsa bile esas olarak kredi kullandırım koşullarının da kredi tahsis sürecinden sonraki evre olduğundan kredilendirme sürecine etkisi ihmal edilebilir sonucuna varılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Firmaların buldukları sektördeki faaliyetlerini aksatmadan devam ettirebilmesi ve üretimin, hizmetin, ticaretin gelişmesi için, bankaların sağladığı kaynaklar firmalara ve dolayısıyla ekonomiye değer katmaktadır. Covid-19 salgını, dünyada tüm ülkeleri esareti altına alıp hayatın tüm aşamalarını kısıtladığı gibi en başta ekonomiyi de derinden etkilemektedir. Bu bağlamda bankaların, ekonominin durmaması özellikle bu dönemde reel sektörün ayakta kalması için birçok eylemi olmuştur. Bunlar; bankaların uygun faiz oranı/kar payı ile piyasaya fon sağlaması, kredi geri ödemelerinin ötelenmesi ve KGF teminatı ile firmalara ilave kaynak sağlanması gibi hususlardır.

Türk bankacılık sektöründe mevduat bankalarının yanı sıra katılım bankalarının da finansal sektöre faydası azımsanamaz. Son yıllarda yükselen bir trend olan katılım bankalarının finansal bilgileri incelendiği zaman kredi paylarının da yadsınamayacak tutarda olduğu ve yıllar itibarıyla artan ivmeyle piyasaya fon aktardıkları görülmüştür. Bu bağlamda hem katılım ve hem de mevduat bankalarının kredi riski açısından firma kredi değerlendirme sürecinde etkin bir yönetim sergilemeleri gerekmektedir.

Bankaların kredilendirme süreci, genel olarak şubede firmanın kredi talep etmesi ya da bankanın firmaya kredi teklif etmesiyle başlar. Bankacılık sektöründe kredi teklif ve tahsis sürecinin birçok parametresi bulunmaktadır. Bunlar kredi türü, limit, vade, teminat ve istihbaratı içeren mali tahlil ve moralite gibi çalışmalardır. Çalışmamızda hem katılım bankacılığında hem de mevduat bankacılığında bir firmanın (şahıs/tüzel) kredi teklif ve tahsis sürecini etkileyebilecek temel unsurlar ele alınmıştır. Kredi teklif ve tahsis süreçlerini analiz ederken aynı zamanda kredi riskinin hangi tip bankada daha fazla olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Kredi değerlendirmenin önemli bir unsuru olarak firma moralitesinin incelenmesinde daha hassas olan banka modeli ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılım bankalarının temel prensiplerinin ve kredi ürünlerinin ayrı ayrı firmaların kredilendirme sürecine etkisi araştırılmıştır. İki tip bankanın fon kullandırma süreçlerinin farklılığının veya proje finansmanı özelinde aynılığının kredi tahsis süreçlerine etkisine bakılmıştır.

Sonuç olarak her iki tip banka arasında bir firmanın kredilendirme sürecinde asıl farklılığı oluşturan etmenin katılım bankalarının temel prensipleri olduğu söylenebilir. Katılım bankaları İslam hukukunun çerçevesinde bir alanda çalışmaktadırlar. Katılım bankalarının varlık sebebi ve hedefleri mevduat bankaları ile aynı olmayabilir. Dolayısıyla mevduat bankalarındaki risk iştahı ile farklılık gösterirler. Bu durum firmaların kredilendirme sürecine sirayet edebilir. Bunun en temel örneği İslam hukukuna göre çalışılması yasak olan sektörlerde faaliyet gösteren firmaların kredilendirilmemesidir. Neticede bir firmanın kredi teklifinin olumsuz sonlandırılması kredilendirme sürecinin bir sonucudur. Ya da kredinin firmanın serbest kullanımına bırakılmaması kısmen de olsa o kredinin tahsis sürecini etkilemektedir. Çünkü tahsisi yapan kişinin temin edeceği evraklar farklılaşmakta hatta çoğalmaktadır. Mevduat bankalarında bir firma kredilendirilirken kısa sürede şube yetkisinde skorlama çalışması ile sadece mali verilere ve firmanın temel evraklarına dayalı olarak tahsis süreci çok kısa süre içerisinde sonuçlandırılabilirken katılım bankalarında kredi müşterinin serbest kullanımına bırakılmadığı için tahsis sürecinde de incelemesi gereken ilaveten birçok evrak ortaya çıkabilmektedir. İkinci olarak mülakat yapılan kredi tahsis yetkililerinin büyük bir çoğunluğu (18 kişinin 15'i) mevduat bankalarının daha fazla kredi riskine maruz kaldığını, katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri dolayısıyla, nakit akışını kontrol edebildikleri için, daha az kredi riski aldıklarını belirtmişlerdir.

Büyük çerçeveden bakıldığı zaman kredi teklif ve tahsis etme süreçleri temelde her iki tip banka için aynıdır. Kredi işlemleri şubede başlar mali tahlil/skorlama çalışması yapılır moralite incelemesi ile firma analizi yapılarak firma talebi değerlendirilir. Burada detaya inildiği zaman süreci uzatan operasyonel işlemlerin fazlalığıdır. Bunun da yukarıda bahsettiğimiz katılım bankalarının temel prensiplerine dayalı kurallar neticesinde meydana geldiği sonucuna varılabilir. Bankacılık sektöründe kredilendirme sürecinde keskin farkların olması beklenmemektedir. Neticede bankaların firmaları kredilendirirken Basel standartları gibi uluslararası standartlara da uygun hareket etmesi gerekmektedir. Öte yandan iki tip banka arasında bir firmanın kredilendirme sürecinde operasyonel anlamda birebir aynı olmadığı noktası dikkat çekmektedir. Bu kapsamda katılım bankacılığında kredi teklif ve tahsis sürecinin mevduat bankalarıyla karşılaştırıldığında benzerliklerin olmasının yanı sıra iş modeli ve ürünlerinin farklı olmasından kaynaklanan farklılıkların da olduğu düşünülmektedir.

Etik Beyanı

Bu makalede hiçbir insan çalışması sunulmamıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar bu çalışmaya katkıları olduğunu beyan etmişler ve yayın için onaylamışlardır.

Çıkar çatışması

Yazarlar, araştırmanın potansiyel bir çıkar çatışması olarak yorumlanabilecek ticari veya finansal ilişkilerin yokluğunda yürütüldüğünü beyan etmektedirler.

Kaynaklar

- ÅSTRÖM, Z.H., (2012), Risk Analysis For Profit And Loss Sharing Instruments, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), International University of Sarajevo.
- BDDK(Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), Aylık Bankacılık Sektörü Verileri, Aylık Bülten (bddk.org.tr), 09.04.2021.
- CÜCÜK, C.Ö. (2019), Kredi Taleplerinde İstihbarat ve Kredi Skorlamanın Karar Verme Süreçlerine Etkisi: Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Ayrıntı Dergisi, Cilt 7, Sayı 77, 66.
- ESMER, Y. ve BAĞCI, H., (2016), Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, 18.
- HAZIROĞLU, T., KOYUNCU, O. ve SOLAK M.Y. (2019), Katılım Bankacılığı İş Modeli, Ş. GÖRMÜŞ, A. ALBAYRAK ve A. YABANLI içinde, Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı (178-187), İstanbul: TKBB Yayınları.
- KAP(Kamuyu Aydınlatma Platformu), BIST Şirketleri, <https://www.kap.org.tr/tr/bist-sirketler>, (01.03.2021).
- KAYA, F. (2013), Bankalarda Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, R. YÜCEL içinde, Bankacılık Giriş Ve İlkeler (350-351), İstanbul: Beta Basım.
- ÖZKAN, N. ve IŞIL, G., (2016), İslami Bankalarda Kredi Riskini Belirleyen Faktörler: Panel Veri Analizi ile Türkiye’de Katılım Bankacılığı Üzerine Ampirik Bir Uygulama, Maliye Finans Yazıları, Sayı 105, 171.
- PARLAKKAYA, R. ve ÇÜRÜK, A.S., (2011), Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği, Ege Akademik Bakış, Cilt 11, Sayı 3, 397.
- TKBB(Türkiye Katılım Bankaları Birliği), Sektör Bilgileri, <https://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri#1728>, (02.03.2021).
- TKBB(Türkiye Katılım Bankaları Birliği), Sektör Bilgileri, <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolara>, (02.03.2021).

